ДОКЛАД-АНАЛИЗ ЗА СЕВЕРЕН ЦЕНТРАЛЕН РЕГИОН

на състоянието и потребностите на професионалното образование и пазара на труда в Северен централен регион (области: Габрово, Велико Търново, Русе, Разград и Силстра)

Проект: *№ BG05SFPR001-3.009-0009-C01 „Хъб за високи постижения в ПОО Габрово – регионална екосистема за качествено професионално образование и обучение“*
Бенефициент: *Професионална техническа гимназия „Д-р Никола Василиади“ – гр. Габрово*

1. ВЪВЕДЕНИЕ И КОНТЕКСТ НА СРАВНИТЕЛНИЯ АНАЛИЗ

Настоящият анализ е изготвен във връзка с необходимостта от координиране на държавния план-прием за успешното внедряване на **Списъка на професиите за професионално образование и обучение (СППОО), утвърден през 2024 г. и пазарната реализация в Северен централен регион (СЦР), обхващащ областите Русе, Габрово, Велико Търново, Разград и Силистра.**

Новата нормативна рамка изисква преход от тясно специализирани към **широкопрофилни професии**, които интегрират ключови дигитални, технически и зелени умения. Водеща роля в този процес има Регионалният секторен хъб в Габрово (ПТГ „Д-р Никола Василиади“), който обединява Центровете за високи постижения (ЦВП) от петте области, държавната власт (Областни управители и РУО) и индустриалните клъстери.

Анализът на държавния план-прием (**ДПП**) за **учебната 2026/2027 година**, разглеждащ съответствието между професионалното образование и пазара на труда, показва сериозни системни предизвикателства. Макар че не става въпрос за доклад, издаден директно от структура с името „Институт по образование“, ключовите данни за този период идват от мащабни независими икономически изследвания (като анализите на Института за пазарна икономика) и официалните доклади на Министерството на образованието и науката (МОН) по проект „Модернизиране на професионалното образование и обучение“.

Анализът за **2026/2027 г.** отчита, че макар общият прием в професионалното образование да обхваща близо **близо 37 хиляди места, което съставлява 63% от общия прием в страната и обхваща около 150 професии**, **едва около 9% от тях** (3302 ученици) са в дуална форма на обучение.

Основните изводи от изследванията на реализацията и структурата на ДПП за учебната 2026/2027 година:

Най-търсени специалности от училищата: Най-голям брой места са отделени за професии като **готвачи, автотехници и ресторантьори**.

Новият СППОО: От учебната 2026/2027 година официално стартира обучението по изцяло новия Списък на професиите за професионално образование и обучение (**СППОО**), въвеждащ по-модерни и широкопрофилни специалности (като например „Безпилотни летателни апарати“).

Съгласно официалните данни и макроикономическите проучвания на Института, средносрочните и дългосрочните тенденции в сектора на ПОО очертават следните специфики, релевантни за Северен централен регион:

Структурен дефицит на дигитално-технически умения: Докладът на Института отчита, че над 65% от работодателите в индустриалните сектори изпитват затруднения при намирането на кадри, притежаващи умения за работа с автоматизирани системи, роботизирани модули и приложен изкуствен интелект (AI). Това налага спешната трансформация на учебните програми съгласно СППОО от 2024 г.

Регионални диспропорции в реализацията: Анализите показват, че Северен централен регион (и по-специално оста Габрово – Русе – Велико Търново) има най-висок потенциал за бързо усвояване на иновации, но същевременно е застрашен от „демографска ножица“. Налага се концентрация на публичните ресурси именно в Хъбове и Центрове за високи постижения, които да действат като „притегателни центрове“ за младите хора в региона.

Ефективност на дуалното обучение: Изследванията на Института доказват, че приложимостта на дуалната форма на обучение повишава процента на незабавна заетост след завършване до 84%. Анализът обаче посочва, че в областите Разград и Силистра бизнесът все още се включва плахо в този процес, което изисква засилена координация от страна на Областните управители и РУО.

Като водещ Хъб за високи постижения, ПТГ „Д-р Никола Василиади“ – Габрово, в тясно стратегическо партньорство с РУО – Габрово, се утвърждава като пионер и двигател на реформата по въвеждане на нововъзникващи професии в регионален и национален мащаб.

Нововъзникващи направления: РУО – Габрово подкрепя и приоритизира процесите по дефиниране на държавния прием и учебното съдържание за авангардни професионални направления като „Безпилотни летателни апарати“ (БЛА / пилоти на дронове) и „Интелигентни системи и спорт“ като осъществява методологическа съгласуваност с изискванията на МОН и докладите на Института за образованието.

Учебна документация и ТУП: Сформираните съвместни експертни екипи разработват Типови учебни планове (ТУП), актуализират учебни програми, разработват авторски учебни помагала и дигитално образователно съдържание по БЛА, сензорна техника, роботика и изкуствен интелект.

Мултилатерална екосистема за подкрепа: Този иновативен модел на професионално образование е подкрепен на най-високо ниво от държавната власт (МОН, ИАПО, Областен управител), местното самоуправление (Община Габрово), индустриалните клъстери и Техническия университет – Габрово (ТУ-Габрово). Партньорството с ТУ-Габрово

осигурява приемственост между средното и висшето инженерно образование, достъп до академични лаборатории и съвместна квалификация на преподаватели.

Въвеждането на новия СППОО от 2024 г. изисква качествено нов подход към гъвкавостта на кадрите, изразен в две основни направления:

Политрансферни професии: Програмите и плановете, разработени от ПТГ – Габрово, залагат на концепцията за „политрансферност“ – изграждане на ядро от фундаментални дигитални, технически и зелени компетентности (напр. програмиране, киберсигурност, електротехника), които са лесно преносими и приложими в различни индустриални сектори. По този начин завършващите професия БЛА или интелигентни системи притежава готовност за незабавна адаптация в мехатрониката, автоматизацията или логистиката.

Вертикална и хоризонтална проходимост: Създадени са модулни учебни програми, които осигуряват пълна проходимост на професиите. Учениците могат лесно да надграждат своята квалификация (хоризонтално преминаване между сходни специалности) или да продължат образованието си във висшите училища (вертикална проходимост към ТУ-Габрово) с признаване на придобити кредити от практическото обучение в Центъра за високи постижения.

Изследванията на реализацията на завършващите показват, че **обучението по професии остава слабо обвързано с реалните нужди на бизнеса**:

Разминаване в търсенето и предлагането: Професионалните гимназии продължават да подготвят кадри за сектори и места, които пазарът вече не търси в такъв обем. Има свръхпредлагане в традиционни направления и сериозен недостиг в развиващите се технологични и индустриални сфери.

Регионални различия: Наблюдава се силно географско несъответствие. Единствено в области като **Разград, Добрич и Русе** се отчита по-високо съответствие на ДПП с местната икономика, най-вече поради засиления прием в земеделски и селскостопански професии, които съвпадат със структурата на регионалния бизнес.

Проблем с реализацията по професията: Официалните проследяващи доклади на МОН за реализацията на завършилите средно образование показват, че голям процент от учениците с придобита професионална квалификация **не започват работа по съответната професия** или директно преминават към висше образование в други направления.

През последните 5 години (периода до учебната 2026/2027 година) Държавният план-прием (ДПП) в Северен централен регион (СЦР) преминава през сериозни структурни трансформации. Основната динамика се определя от засиления натиск на пазара на труда за осигуряване на технически кадри за преработващата промишленост и бързото навлизане на дуалната форма на обучение (обучение чрез работа). Анализът проследява секторните дисбаланси в петте области в региона – Русе, Габрово, Велико Търново, Разград и Силистра.

Основният парадокс в региона е географското разминаване. Въпреки, че според Индекса на съответствие на Института за пазарна икономика (ИПИ) области като Разград (68.2 т.)

и Русе (63.8 т.) са национални отличници, това се дължи предимно на раздутия прием в земеделски специалности, покриващи аграрния профил на тези територии. В същото време реалното индустриално и технологично ядро на региона изпитва остър дефицит на квалифицирани технически кадри.

Националните данни на ИПИ (индекс от 54.4 точки за 2026 г.) отразяват сериозни структурни изкривявания, които се проявяват с особена сила в СЦР през последните 5 години:

Преработваща промишленост: На фона на 34% заетост с професионална квалификация в страната, приемът в ДПП е едва 13%. В индустриални центрове като Габрово и Русе този дефицит застрашава прекия растеж на бизнеса.

Транспорт и логистика: Като ключов пограничен и транспортен възел, Русенският регион изпитва постоянна нужда от кадри (12% заетост в страната), докато приемът в тези специалности в СЦР остава под критичните 3%.

Строителство: Търсенето на пазара е двойно по-голямо (8% заетост) от подготвяния училищен прием (4%).

Капанът на услугите: Велико Търново и Русе продължават да поддържат изкуствено висок прием в направления като хотелиерство, ресторантьорство и лични услуги (15% от ДПП срещу 8% реална заетост), което води до пресищане и текучество на кадри.

Според актуалните анализи на Института за пазарна икономика (ИПИ) и актуализираните списъци на Министерството на образованието и науката (МОН), през **учебната 2026/2027 година 32 професии в България могат да бъдат придобити само в една-единствена област в страната**.

Тази изключителна регионална концентрация е пряко обвързана с местните икономически дадености, индустриалното наследство и географските профили. В контекста на **Северен централен регион (СЦР)** и изискванията за **защитените професии**, ето как се разпределят детайлите:

1. Уникалните професии, локализирани в Северен централен регион

При прегледа на държавния план-прием (ДПП) се вижда, че нашият регион държи монопола над няколко стратегически и традиционни направления:

Корабоводене – вътрешен воден транспорт – изучава се **единствено в Област Русе** (поради позицията на града като основен български речен логистичен хъб по р. Дунав).

За сравнение в другите региони: „Корабостроителство“ се учи само във **Варна**, „Управление на радиоактивни отпадъци“ (за АЕЦ Козлодуй) – само във **Враца**, „Дигитален дизайн на текстил“ – само в **Сливен**, а „Кинология“ – само в **Монтана**.

2. Парадоксът: Единствената професия във ВСИЧКИ 28 области

Докато 32 професии се борят за оцеляване само в по един регион, ИПИ отчита и обратния феномен: **„Автомобилна техника и мехатроника“ е единствената професия в България, която се предлага във всички 28 области на страната без изключение**.

Анализът на държавния план-прием (**ДПП**) **за учебната 2026/2027 година** и проучванията на Агенцията по заетостта (**АЗ**) за недостига на персонал разкриват фундаментално разминаване в България: **образователната система продължава да бълва кадри в масови направления, докато бизнесът по области изпитва критични затруднения при намирането на технически работници**.

Детайлното разпределение по двата показателя:

Професии с най-висок прием в ДПП (Учебна 2026/2027 година)

Приемът за новата учебна година потвърждава, че професионалните гимназии залагат на „сигурни“ и лесни за запълване паралелки, независимо от реалната им заетост на пазара.

Автомобилна техника и мехатроника – Това е **абсолютният лидер** в страната. Тя е единствената професия, която се предлага в план-приема на **всички 28 области в България без изключение**.

Готвач и Ресторантьор – Тези направления формират втория най-голям прием в страната. „Готварство“ е заложено в приема на **27 области** (само Силистра прави изключение), а „Ресторантьорство“ се предлага в **27 области** (без Перник).

Строителство и ИКТ специалности – Разгърнати са в над **24 области**, с най-голяма концентрация на бройки в София-град, Пловдив и Варна.

Професии, за които работодателите срещат най-големи затруднения (Данни и области)

Проучванията на пазара на труда показват, че свободният ресурс в България практически е изчерпан (ниска безработица под 3.6%), а бизнесът е „шампион по дефицит на кадри в ЕС“. Задълбочаващите се затруднения са разпределени по следните сектори и географски области:

Индустрия, Машиностроение и Заваряване (Остър дефицит)

Професии: Машинни оператори, заварчици, електротехници, техници по индустриална автоматизация.

Критични области: Габрово, Русе, Стара Загора, Пловдив и Пазарджик. В тези индустриални ядра работодателите масово отчитат, че няма свободни средни технически кадри на пазара, което забавя производствените им мощности.

Транспорт, Логистика и Автомобилен сектор

Професии: Шофьори на тежкотоварни автомобили и автобуси, монтьори.

Критични области: Русе, София-област, Бургас и Варна. Като основни логистични и гранични хъбове, бизнесът в тези региони изпитва хроничен глад за шофьори и логистични спедитори.

Здравеопазване и Социални услуги

Професии: Медицински сестри, болногледачи, санитари.

Критични области: Силистра, Видин, Враца, Кюстендил и Търговище. Демографската криза и застаряването на населението в Северозападна и Северна България създават

критични дефицити в болничната грижа, където липсва дългосрочно планиране от училищата.
Въз основа на официалните заповеди, регламенти и публикувани становища на **Регионалните управления на образованието (РУО)** в Габрово, Русе, Велико Търново, Разград и Силистра за учебната **2026/2027 година**, са изведени професиите с най-висок одобрен прием в **Северен централен регион (СЦР)**.

Специфика и нужди на регионалния пазар на труда по области
Северен централен регион се характеризира с ясно изразен индустриален профил, но и със сериозен недостиг на квалифицирани технически кадри.
Област Габрово (Ядро на хъба): Водещ център за машиностроене, мехатроника, дигитални технологии и електроника. Бизнесът изпитва остра нужда от специалисти по автоматизация, роботика и нововъзникващи технологии (вкл. пилоти на безпилотни летателни апарати).
Област Велико Търново: Диверсифицирана икономика с фокус върху ИКТ сектора, леката промишленост, мехатрониката и туризма. Силно търсене на кадри с приложни дигитални умения.
Област Русе: Голям транспортен и логистичен център с развита химическа промишленост, автомобилна индустрия (производство на компоненти) и корабостроене. Изисква се сериозна квалификация в дигиталната логистика.
Области Разград и Силистра: Преобладаващ аграрен сектор, биотехнологии (Разград) и преработваща промишленост. Налице е засилена потребност от автоматизиране на земеделието и внедряване на смарт технологии в производството и безпилотни летателни системи.

Официалните данни потвърждават мащабното застъпване на дуалната система и инженерните специалности, продиктувани от засиления натиск на местния индустриален и логистичен бизнес в региона:
1. Автомобилна техника, мехатроника и транспорт (Абсолютен лидер)
Това направление държи най-високия брой утвърдени паралелки и места в СЦР, като се разпределя във всички 5 области:
Област Габрово: Традиционен фокус в ДПП за ПТГ „Д-р Никола Василиади“ по специалностите **„Мехатроника“**, **„Автомобилна техника и мехатроника“** и новата професия за **„Безпилотни летателни апарати“**.
Област Русе: Мащабен прием в ПГМТ „Юрий Гагарин“ по специалност **„Хибридни и електрически пътни превозни средства“** (продиктуван от официалното становище за недостиг на кадри от сектора) и **„Автомобилна техника и мехатроника“**.
Останалите области: Водещ прием в ПГ по транспорт в Разград и Силистра.

Компютърни науки, ИКТ и Дигитални системи

Вторият най-голям прием в СЦР е концентриран в софтуерните и хардуерните професии:
Приложно програмиране и Компютърна техника: С най-високи бройки в ПГЕЕ „Апостол Арнаудов“ (Русе), ПТГ „Шандор Петьофи“ (Разград), ПГГЕ (Велико Търново) и ПТГ „Д-р Никола Василиади“ в Габрово. Тези паралелки редовно се запълват на 100% още на първо класиране.

Строителство, Архитектура и Геодезия
Поради засиления инфраструктурен интерес около р. Дунав и Северна България, строителните професии бележат пик в тазгодишния прием:
Област Русе: Изключително висок прием в ПГСАГ „Пеньо Пенев“. РУО-Русе утвърди масов прием в **изцяло дуална форма (обучение чрез работа)** за специалностите **„Строителство и архитектура“**, **„Транспортно строителство“** и **„Геодезия“** по силата на споразуменията с Русенската търговско-индустриална камара.
Велико Търново: Водещ прием по строителни направления в ПГСАГ „Ангел Попов“.

Икономика, Мениджъри и Маркетинг
Търговските и предприемаческите специалности са най-масово застъпени в икономическите гимназии в региона, начело с ПГИУ „Елиас Канети“ – Русе, където по проекта на МОН „Модернизиране на професионалното образование и обучение“ се провеждат мащабни менторски обучения с бизнеса за дуалните икономически паралелки за 2026/2027 г.

Земеделие и Аграрен сектор (Периферията на СЦР)
Докато в Русе и Габрово приемът е индустриален, в областите **Разград и Силистра** най-висок прием в ДПП държат специалностите **„Механизация на селското стопанство“**, **„Растениевъдство“** и **„Агроекология“** в местните земеделски гимназии, съвпадайки изцяло с профила на заетостта там.

Извод за Панел 1:
*Документите от РУО за учебната 2026/2027 година показват, че Северен централен регион е **регионът с най-висок дял на планиран дуален прием в техническите направления в цяла България**. Бизнесът и регулаторните органи (РУО) тук си сътрудничат много по-агресивно в сравнение с Южна България, за да гарантират, че паралелките по механика и строителство ще се разкриват съвместно с местните компании и камари.*
*Успешният преход към новото професионално образование в СЦР преминава през **ускорена дигитализация и тясна координация**. В пълно съответствие с препоръките на Института за образованието и натрупания иновативен опит на ПТГ и РУО – Габрово, се предлага моделите на обучение по политрансферни професии и разработените ТУП да бъдат мултиплицирани в останалите четири области от региона. Препоръчва се РУО от*

петте области да приоритизират в държавния план-прием широкопрофилните технически специалности, като заложат на междуучилищна мобилност и споделено ползване на високотехнологичната база в ПТГ „Д-р Никола Василиади“ – Габрово.

Въз основа на последните проучвания на **Агенцията по заетостта (АЗ)** за нуждите на работодателите от работна сила и регионалните анализи на **Института за пазарна икономика (ИПИ)**, бизнесът в петте области на Северен централен регион (СЦР) изпитва критични затруднения при осигуряването на кадри.

Пазарът в региона е силно изчерпан поради ниските нива на безработица и засилената конкуренция между производствените компании. Ето кои са професиите с най-остър недостиг на специалисти, разпределени по ключови икономически сектори:

1. Индустрия, Машиностроение и Мехатроника (Критичен дефицит)

Това е секторът, в който работодателите в **Габрово и Русе** масово отчитат, че „няма свободни хора на пазара“. Затова и бизнесът тук инвестира толкова агресивно в дуално обучение.

Техници по индустриална автоматизация и мехатроника – Спешно търсени за автоматизираните линии в Русе, Габрово и Севлиево.

Машинни оператори (металообработващи машини и машини с ЦПУ) – Хроничен глад за оператори на стругове и фрези с цифрово-програмно управление в Русе, Габрово и Севлиево.

Заварчици и Електротехници – Държавата официално ги класифицира като „професии с очакван недостиг на пазара“.

Оператори в химическата и стъкларската промишленост – Специфичен глад за заводите за санитарна керамика и стъкло в Габрово (община Севлиево) и химическите производства в Русе.

2. Транспорт, Логистика и Автосервиз

Тъй като Русе е основната сухопътна и речна врата на България към Северна и Централна Европа, логистичният сектор в региона се развива по-бързо от подготовката на кадри.

Водачи на тежкотоварни автомобили и автобуси (международни шофьори) – Работодателите срещат огромни затруднения да намерят правоспособни специалисти, което води до внос на кадри от трети страни.

Спедитори и логистици – Специалисти с езикови и дигитални умения за управление на транспортни потоци.

Автомонтьори и техници на хибридни/електрически автомобили – Въпреки че това е най-масовата професия в приема, текучеството и нуждата от висококвалифицирани кадри остават високи.

3. Строителство и Инфраструктура

Строителният бранш в СЦР страда от липса както на средни техници, така и на изпълнителски кадри за големите инфраструктурни обекти в Северна България.
Строителни техници и геодезисти – Работодателите се борят за всеки завършил кадър от строителните гимназии в Русе и Велико Търново.
Кофражисти, зидари, арматуристи и монтажници – Почти нулев интерес от младите хора към тези тежки професии, което принуждава компаниите да разчитат на застаряващи работници.

Здравеопазване и Социални грижи (Периферията на СЦР)
В по-слабо индустриалните области от региона (**Силистра и Разград**), най-големите затруднения за работодателите (болници, социални патронажи и общини) не са свързани с фабриките, а с човешкото здраве.
Медицински сестри и акушерки – Критичен дефицит в регионалните болници.
Санитари и болногледачи – Поради застаряващото население в Силистра и Разград има огромен глад за персонал в социалните услуги, при почти липсващ прием в училищата за тези направления.

Критичен недостиг в бизнеса срещу Водещи училища в СЦР (2026/2027 г.)

Икономически сектор	Професия с остър дефицит на пазара	Водещи професионални гимназии в СЦР (Къде се обучават)	Статут на паралелката / Иновация
Индустрия и Мехатроника	Техник по индустриална автоматизация / Мехатроник	• **ПТГ „Д-р Никола Василиади“ (Габрово)** • **ПГМТ „Юрий Гагарин“ (Русе)**	**Дуална форма (Лидери)** Утвърдено партньорство с **ТУ-Габрово** и бизнеса.
Транспорт и Автосервиз	Монтьор на хибридни и електрически автомобили	• **ПГМТ „Юрий Гагарин“ (Русе)** • **Професионална гимназия по транспорт (Разград)** • **ПТГ „Д-р Никола Василиади“(Габрово)**	**100% запълнен прием** Паралелки с висок входящ бал и дуални договори.
Технологии на бъдещето	Оператор / Пилот на безпилотни летателни апарати (дронове)	• **ПТГ „Д-р Никола Василиади“ (Габрово)**	**Нова специалност (2026г.)** Методическо ръководство

			от **ТУ-Габрово**, одобрено от МОН.
Строителство и Инфраструктура	Строителен техник / Геодезист / Транспортно строителство	• **ПГСАГ „Пеньо Пенев“ (Русе)** • **ПГСАГ „Ангел Попов“ (Велико Търново)**	**Защитени паралелки** Прием в изцяло дуална форма съвместно с Камарата на строителите.
Логистика и Дигитална търговия	Спедитор-логистик / Икономист с чужди езици	• **ПГИУ „Елиас Канети“ (Русе)** • **ПГТ „Д-р Петър Берон“ (Велико Търново)**	**Проект „Модернизиране на ПОО“** Практически обучения по програми на МОН и бизнеса.
Тежка индустрия и Занаяти	Оператор на силикатно производство / Металообработване	• **Професионални паралелки в Севлиево (Габрово)** • **ПТГ „Шандор Петьофи“ (Разград)**	**Уникална регионална професия** Силикатният дизайн е концентриран единствено в област Габрово.
Аграрен сектор	Механизатор на селското стопанство / Агроеколог	• **Професионална гимназия по селско стопанство (Силистра)** • **Земеделски гимназии в област Разград**	**Висок индекс на ИПИ** Основен фокус на приема в периферията на СЦР.

Какво е решението според бизнеса във форума?
*Участниците в **Панел 1** подчертават, че за да се справят с тези затруднения, работодателите в СЦР разчитат на две основни оръжия: **мултиплициране на дуалния модел в Силистра и Разград** и създаване на бързи **микро-квалификационни курсове** съвместно с ТУ-Габрово и Русенския университет, за да могат възрастни и преквалифициращи се лица да запълнят дупките в заводите веднага.*

II. ДУАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ: МОДЕЛЪТ „РУСЕ - ГАБРОВО“

Обучението чрез работа се рекламира като основно решение за бизнеса, но пазарната реалност показва, че **системата е достигнала административно и структурно плато**. Зад невъзможността да се прехвърли границата от 10% стоят три ключови проблема:

Пасивност на работодателите и липса на стимули: Голяма част от българските компании (особено малките и средните предприятия) все още не припознават дуалната форма като дългосрочна инвестиция. Разходите за обучение и ментори не се компенсират достатъчно от държавата, което свива предлагането на работни места от страна на бизнеса.

Училищен егоцентризъм (запълване на бройки): Професионалните гимназии често са по-склонни да разкриват и поддържат традиционни, „лесни за запълване“ паралелки, за да запазят училищния си бюджет и щата на учителите, вместо да преминат към по-сложната организация на дуалната форма.

Тежка бюрокрация: Процедурите по партньорство между училищата и бизнеса остават административно тромави, което отказва мениджърите от активни ангажименти.

Какво означава това за пазара на труда?

Хроничният недостиг на кадри в **преработващата промишленост (където работят 34% от квалифицираните кадри, а приемът е едва 13%)** и транспорта не може да бъде компенсиран без качествено дуално обучение. Вместо гъвкава и адаптивна система, България продължава да произвежда кадри за сектори със свръхпредлагане, докато реалното производство изпитва системен глад.
Докато в национален мащаб дуалното образование е в застой и не може да прехвърли бариерата от 10%, СЦР разполага с двата най-големи локомотива на промяната в България. Успехът в Русе и Габрово доказва, че когато бизнесът участва активно в планирането, системата работи. Обратно – в Силистра и Разград дуалната форма е пренебрегната за сметка на лесни за запълване класове.

СРАВНИТЕЛЕН ДЯЛ НА ДУАЛНОТО ПОО ПО ОБЛАСТИ В СЦР

Област	Общ индекс на съответствие (ИПИ)	Дял на дуалните паралелки в ДПП	Основен икономически фокус
Област Русе	63.8 точки	**42.0%** (Национален лидер)	Логистика, машиностроение, химическа инд.

Област Габрово	58.1 точки	**28.5%** (Второ място в БГ)	Машиностроение, мехатроника, ИКТ
Област Разград	68.2 точки	**6.4%**	Аграрен сектор, земеделие
Област В. Търново	56.4 точки	**5.9%**	Туризъм, услуги, лека промишленост
Област Силистра	51.2 точки	**4.1%**	Аграрен сектор, селско стопанство

Област	Дял от общия ДПП (Ср. 5 г.)	Дял на дуалното ПОО (2026/27)	Статус и тенденция в региона
Русе	62% - 64%	42.0%	Абсолютен национален лидер. Модел за дълбока индустриална интеграция.
Габрово	65% - 68%	28.5%	Второ място в България. Силно партньорство с ТУ-Габрово и бизнеса.
Велико Търново	55% - 58%	11.2%	Умерен напредък, задържан от свръхприем в сектора на услугите.
Разград	66% - 69%	6.4%	Нисък дял на дуално обучение; фокус върху аграрния сектор.
Силистра	60% - 63%	4.1%	Критично изоставане. Силна нужда от трансфер на ноу-хау.

> *Ключов извод от 5-годишния преглед: Докато области като Русе и Габрово успешно изградиха устойчива дуална екосистема, областите Разград и Силистра остават силно зависими от традиционния аграрен план-прием, което маскира реалните дефицити в регионалната индустрия.*

III. СТРАТЕГИЧЕСКИ АКАДЕМИЧНИ ПАРТНЬОРСТВА

Интеграцията между средното професионално и висшето образование в СЦР е водещ модел за страната, благодарение на **Русенския университет „Ангел Кънчев“** и **Техническия университет – Габрово**.

В СЦР се откроява модел на сътрудничество, официално одобрен от МОН, между **ПТГ „Д-р Никола Василиади“ – Габрово и Техническия университет – Габрово (ТУ-Габрово)** за модернизация на ПОО. Това партньорство осигурява внедряване на микро-квалификации, изграждане на STEM обучение, подготовка по авангардни професии на XXI век и демонстрира затваряне на триъгълника на знанието „Образование – Бизнес – Наука“ с основен акцент за ролята на висшите училища като ментори и интегратори на средното професионално образование.

Иновации в учебните програми: Съвместно провеждане на интегративни уроци на високо ниво и разработка на наръчници за дуално обучение по критичната професия **„Индустриална Мехатроника“**.

Професии на бъдещето (2026 г.): Стартиране на прием и подготовка по изцяло нови професии **„Безпилотни летателни апарати“ (пилоти на дронове)** и **„Интелигентни системи и спорт“** под методическото ръководство на академичната общност.

Приложна наука: Съвместният отбор *Flashteam* (ученици, студенти и преподаватели) успешно конструира електромобил и защити честта на региона на престижното международно състезание *Shell Eco-marathon 2026*.

III. ИЗВОДИ, ЗАКЛЮЧЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ

Данните за основните показатели на професионалната квалификация на пазара на труда, за изучаваните професии и за потребностите от работна сила показват, че професионалното образование и обучение в Север централен регион има ключова роля на трудовия пазар. В същото време то не изпълнява основната си цел да осигурява пряка връзка между търсенето и предлагането на кадри, а образованието в професии, които не се търсят на пазара на труда, продължава.

Роля на професионалната квалификация на пазара на труда

Хората с придобита професионална квалификация представляват 1/3 от работната сила. Професионалната квалификация е пряко свързана с по-висока икономическа активност, по-висока заетост и по-ниска безработица.
Заетите с ПКК представляват над половината от заетите в добивната промишленост. Голям е и делът им в преработващата индустрия и транспорта.

Препоръка: **Въвеждане на задължение за проследяване от училищата** на приложението на придобитата професионална квалификация. Необходимо е да се въведе и задължение за намаляване на приема за професии, за които няма търсене на пазара на труда в последните пет години и съответно – увеличение за професии, които се търсят от работодателите.

Професионално образование и потребности от работна сила
Последните анализи на ИПИ ни дават една много специфична картина: от една страна, имаме хартиени „отличници“ по съответствие като Разград и Силистра, където приемът съвпада с местната аграрна икономика. Но от друга страна, индустриалното ядро на региона – Габрово, Русе и Велико Търново – изпитва дълбок, структурен глад за технически кадри.
От учебната 2026/2027 г. официално стартира обучението по изцяло новия Списък на професиите за професионално образование и обучение (СППОО). Данните от доклада за Северен централен регион обаче показват, че бизнесът в Габрово и Русе спешно се нуждае от нови дигитални и инженерни профили, докато училищата в периферията продължават да заявяват традиционни и остарели специалности. Най-много са учениците в направленията Техника, Информатика и Услуги за личността – основно в професиите Техник на транспортна техника, Готвач, Ресторантьор.
През 2026 г. около 2/3 от работодателите имат затруднения при намиране на търсените хора.
За 15 от 20-те професии, за които са заявени най-големи потребности през следващата година, професионалното образование подготвя малко (под 1% от приема) или никакви кадри.
Още по-очевидно разминаване се вижда при изследването на професиите, които ще се търсят в следващите 3-5 години. Раздробяването на много на брой и силно специфични професии не позволява на завършилите лесно да преминават от едно професия в друга при необходимост.

Препоръка: **Въвеждане на по-широко отраслово образование** с акцент върху езиково и технологично обучение, което ще повиши възможностите за заетост.
Прилагане на механизъм, чрез който да се ограничат училищата да разкриват 'лесни за запълване', но излишни за пазара паралелки, Подкрепа на законова рамка за авангардни професии.

Улесняването на възможностите за трансфер между професии ще направи завършилите по-гъвкави.
Увеличаване на връзката между образованието и заетостта чрез професионално ориентиране на учениците по време на целия курс на обучението.
Реформа в ДПП за административно съкращаване на приема в преситени сектори (услуги, хотелиерство) и насочване на средствата към индустрия и логистика.
Микро-квалификации: Съвместни бързи програми между гимназиите и регионалните университети (ТУ-Габрово и РУ) за преквалификация на кадри според натиска на пазара.

Дуално образование

Данните за Северен централен регион показват драстична диференциация – Русе е лидер с 42% дуално обучение, докато Силистра е на дъното с едва 4.1%.
В „големите“ специалности дуалното обучение засяга малко ученици.
Повсеместното дуално обучение е заложено само в пет „малки“ професии.
5-годишният ретроспективен анализ ни показва нещо стряскащо: докато на национално ниво дуалното образование е в застой под психологическата граница от 10%, в СЦР регион се намират двамата национални локомотива. Област Русе води убедително в страната с близо 42% дуални паралелки, следвана безапелационно на второ място от област Габрово с 28.5%. В същото време обаче, съседните Силистра и Разград остават под 7%, разчитайки на традиционен и често неефективен прием.

Препоръка: **Продължаващото разширяване на обхвата на дуалното обучение** по естествен начин ще свърже образованието и пазара на труда, особено на регионално ниво.
Повсеместното прилагане на образованието чрез работа означава придобиване на практически знания и меки умения, възползване от съвременна материална база на ЦВП в ПОО в петте области, възможност за работа и намиране на необходимите кадри от страна на работодателите. В тази връзка регулациите върху дуалното обучение (за предварително уведомление, наставник, брой ученици, документация) трябва да бъдат силно ограничени.
Преход от тесни и остарели професии към широкопрофилни и дигитални професии на бъдещето.
Регулация на ДПП в обвързването на държавните образователни стандарти с реалните пазарни дефицити в индустриалните зони.
Стандартизиране на дуалния модел за преодоляване на административните регионални различия.
Административно ограничаване на приема в преситени сектори в СЦР (като хотелиерство и ресторантьорство) и пренасочване на ресурса към индустрия, автоматизация и логистика.
Създаване на Регионален съвет за уменията в СЦР.